

Laatutyöstä inttäminen

Vaalikansan äänivalta – Arvio kirja-arvostelusta ja polemiikista

ISMO POHJANTAMMI

Johanna Jääsaaren arvostelu (Politiikka 2/1994) Pertti Pesosen, Risto Sänkiahon ja Sami Borgin teoksesta »Vaalikansan äänivalta» (WSOY, 1993) stimuloi voimakkaan reaktion vaalitutkimuksen ystävien joukossa (Wibergistä Ruostesaareen). Teoksen tekijät eivät itse puolustautuneet Jääsaaren esittämiä väitteitä vastaan. Toiset, heidän puolestaan, totesivat ne loukkaaviksi, jopa häpeällisiksi. Ilmeisesti nämä toiset ja teoksen kirjoittajat ovat toisensa toisia, julkisesti näkyvää itseään.

Erityisen syyn mielenrauhan järkkymiseen tuo varmaankin Jääsaaren aiempi kiinnostus poliittisen osallistumisen tutkimukseen. Hänen töidensä sivuuttamisesta ja käytöstä tulee joka tapauksessa pitkä piikki vaalitutkijan tuleviin kirjoituksiin. Kun piikin irrotus on mahdotonta, voi suomalainen aina edes kirotta kohtalooan.

Kirjoittajien intentioita en tämän enempää pohdi. Tarkastelen Jääsaaren väitteitä. Ovatko ne yliampuvia vai asiallisia? Entä vastineen ja vastineen vastineen? Tutkijan väitteiden tarkastelu kuuluneet tiedeyhteisön perinteisiin. Valtio-opissa yksittäiset puheenvuorot ja tavat ymmärtää voimalla ja väärin ovat yleisiä. Kirja-arvostelun herättämä vastine ja Jääsaaren vastaus ovat yksinomaan syyttäviä. Kuitenkin arvostelusta, voimakkaastakin voisi keskustella tai jättää vastaamatta, jos toteaa sen menneen liiaksi ohi. Arvostelun teilaaminen ja kieltäminen pelkästään sen kriittisyyden takia ei käy tiedeyhteisöön.

Vastineen kirjoittajat pitävät Pesosen (ym.) teosta laadukkaana vaalitutkimuksena, jonka ar-

vostelija leimataan »epä-älylliseksi» ja arvostelu »vähätteleväksi ja pilkkaavaksi». On pilkattu »laatutyötä». Tutkimus on siis työtä, jonka laatua Jääsaari ei osaa arvostaa. Itse käsittän tutkimuksen toiminnaksi. Jääsaaren arvostelu voidaan suhteuttaa tämän arendtilaisen erottelun perustalta niin, että hän antaa ansion työmenetelmien laadukkaalle noudattamiselle, mutta viittaa siihen, etteivät tutkijat ole käsittäneet, mitä on toimia tutkijana.

Myös vastineen kirjoittajat, jotka käyttävät sanaa »laatutyö» lyhyessä kommentissaan kaksi kertaa, adjektiivia »laadukas» kahdesti ja »vankka työ» kerran, edellisten lisäksi vastineen otsikko on »Vaalikansan äänivalta on laatututkimus!». Huutomerkki enemmän kuin paikallaaan.

Vastineen kirjoittajat näyttävät, että laatu on heidän välineensä tarttua ympärillä olevaan, se joko on tai ei ole laadukasta. Tunnistusten välityksellä tavoitetaan itse, me ja maailma. Lisäksi he käyttävät 'samana toistettavuutta' laadukkaan tutkimuksen kriteerinä kahdesti. Näin viitataan toistettavaan menetelmään tutkimuksen ainoana kriteerinä. Vaalitutkimuksessa laadun kehittäminen kohdistuukin havaintojen teon tapaan. Tutkimus nojaa toistettaviin operationalisointeihin (ks. Pesonen 1960 »Den politiska människan..», Acta politica). Laatu on yhtä kuin parempi operationalisointi. Voidaan edetä turvatummin tiedellisestä havainnosta toiseen. Kunkin havainnon ja havainnosta toiseen etenemisen tulokannavaraisuus on nollattava. Toinen havainto tulee voimakkaammaksi vain toisella havainnolla, joka on

laatua, ei tulkintaa täynnä.

»...kirjoituksessa (Pesonen ym.) on varsin paljon dataa, mutta käytännössä ei lainkaan raakadataa.» (Wiberg ym.) Se tarkoittaa datan faktoroimista ja muuttujien yhdistämistä. Havainnot ovat kyseisen tutkimuksen ansio. Mutta havaintojen ja tutkijan tulkintojen sekä kirjoittamisen välistä suhdetta ei problematisoida. Kysymysten kieli otaksutaan neutraaliksi ja tutkija-subjektinsa karkottaneeksi. Siksi työssä ei tarvitse perustella, mitä kysytään ja miksi juuri niin. Laatua on kun edes jostain kohdasta voidaan viitata toisen tason kieleen, voidaan viitata joihinkin kansainvälisiin kirjoituksiin. »Kyseessä on laadukas, kansainväliset mitat täyttävä tutkimus.» Kyseiset mitat ovat muutama artikkeli, joita ei analysoida, ja 1960-luvun alun yhdysvaltalainen politologia. Tutkijan työnä on seurata kansainvälisiä lauseita, toteuttaa havaitsijan tehtävä ja jättää toiminnan harkinta muille.

Vastine ei puhu lainkaan tutkimuksesta toimintana, kun taas Jääsaari puhuu lähinnä toiminnasta. Tämä horisonttiero näkyy vastineen syyttävässä tyyliässä.

Mutta siirrytään tarkastelemaan kirja-arvostelua. Onko se epä-älyllinen, pilkkaava ja vääristelevä? Omituista kyllä, vastine ei sano, että Jääsaari vääristelisi tosiasioita; 'epä-älyllisellä' ehkä viitataan tähän epäsuorasti, vain älyllinen tarkastelu voi tuoda havainnot neutraalisti esille. Häiritsevimmäksi seikaksi osoittautuu vastineen mukaan tyyli, tai niin sanotaan. Jääsaaren argumentista (että »tutkimusta tulisi arvioida toimintana») tehdään tyylikysymys. On tieteele sopimatonta ja tyyliä kysyä, ovatko tutkijat tavoitteet oikeita asioita.

Jääsaari esittää, että politiikan tutkijat ovat tutkineet kohteitaan samalla otteella 1960-luvulta alkaen. Teoksen kirjoittajat vetoavat 1960-luvulla julkaistuihin teoksiin, joiden tausta on 1950- ja 1940-luvun amerikkalaisessa politologiassa ja sen rahoitushankkeissa. Jääsaari on siksi huolissaan »tutkijoiden vieraantumisesta», »muutosten erittelyyn ei ainakaan nykyinen vaalitutkimus anna avaimia.» Jääsaaren mukaan poliittisen kulttuurin jähmeys on pelastanut tutkijoiden kasvot. Jähmeää on näkyvä uutisoitu puoluekulttuuri.

Jääsaari toteaa, että presidentin vaalin kommentoinnissa: »Tutkijoiden avuttomuuden löi laudalta ainoastaan poliittisten toimittajien ammattitaidottomuus.» Voidaan olla montaa miel-

tä siitä, kumpi oli kömpelömpi tai puhui kauniimmin gallup-ennusteista. Mutta on ilmeinen ongelma, kun poliittiset toimittajat ovat maanisesti kiinni puolueiden kannatusluvuissa, eivätkä ymmärrä seurata poliitikoiden ja kansalaisten poliittikkaa tai julkishallinnon muutoksia, joilla on suurempi poliittinen merkitys kuin vaalituloksella. Ja on aivan mahdotonta, että seuraamisen lisäksi he aktivoisivat poliittiseen julkisuuteen uusia asioita ja toimijoita. Miksi se on mahdotonta? Osaltaan toimittajien koulutukseen sisältyneen valtio-opin opetuksen takia. Se kun on ollut kiinni amerikkalaisessa 1940- ja 1950-lukujen politiikan tutkimuksessa jo pitkät ajat.

Vaalit ovat varmasti tärkeä tapahtuma yhteiskunnassa, kuten Pesonen toteaa (johdanto on Pesosen kirjoittama, olemme lukeneet saman aiemmista teoksista). Pesonen korostaa vaalien merkityksen näkyvän myös siinä, miten runsaasti se uutisoidaan. »Valtiolliset vaalit ovat aina tärkeitä uutistapahtumia, koska vaalit toimivat niin keskeisinä kansanvaltaisen hallitustavan kiinnepohjana, ettei kansanvaltaa voisi ollakaan ilman vapaita ja rehellisiä vaaleja.» Tätä ei kuitenkaan voi käyttää tieteellisen tutkimuksen tärkeyden mittarina. Poliitiikan tutkijan tulee perustella, miksi vaalit ovat tutkimusongelma eikä miksi se on mielenkiintoinen tapahtuma. Perustelu olisi syytä osoittaa valtio-opin tutkijoille. – Vastuuta verorahojen käytöstä ei lisää argumentointi uutisten kautta.

Jääsaari toteaa, »Teoksessa on käsitelty lähes tulkoon teutonisella perusteellisuudella kaikki mahdolliset äänestämiseen liittyvät tekijät, jotka suinkin ovat kvantifioitavissa, mitattavissa ja rotatavissa.» Tämä teoksen kirjoittajien ja arvostelun arvostelijoiden tulisi ymmärtää teoksen kehuksi. Teoshan määrittää itsensä useassa kohdassa kartoittavaksi. Tutkimuksen tavoitteena on »yleinen suomalaisen äänestyskäytännön peruskartoitus» (31, 27). Tavoitteena on taas keran kartoitus äänestämiseen vaikuttavista tekijöistä. On lupa kartoittaa mitä hyvänsä äänestämiseen liittyvää ja muuttujakielessä esitettävää. Jokaisesta vaalista on kerättävä raakadataa.

Entä millainen tiede voi kuvata itseään kartoituksena? Selvittelevä tiede. Onko selvitys tiedettä? (Huom. Jääsaari ei kysy näillä sanoilla.) Tähän tuskin löytyy yliopistolta kovin montaa puoltavaa lausuntoa.

Itsepuolustus: kohde laajeni jälleen uudella

vaalilla (Pesonen ym.; Wiberg ym.), tarvitaan alustava kartoitus. Sitä paitsi: »Se sisältää paljon uutta ... järjestelmälliyntäanalyysiä», 'Näin edistetään kansanvallan tuntemista' (Wiberg ym.). Jääsaari taas sanoo, että teos ei avarra suomalaisen kansanvallan tuntemusta.

Uudet vaalit käyvät kerta toisensa jälkeen vaalitutkimuksen perusteeksi. Mutta vaalitutkijat tuovat tällä kerralla myös kartoitukseen jotain uutta, koska kartoitustehtävä on taas kerran alettava alusta. He esittävät »toteuttavansa suomalaisen äänestyskäyttäytymisen peruskartoituksen, jonka pohjalta on mahdollista tehdä tulevien vaalien yhteydessä havaintoja Suomen vaalien yleisestä kehityksestä: käyttäytymisen muutoksista ja pysyvistä piirteistä.» (27–28) Uutuuden viehätys kumpuaa Inglehartin ja muiden tutkimuksista, joissa luokkasamastumisen on todettu hiipuvan. On esitettävä uusia äänestyspäätösten taustaa ryhmittäviä selittäviä tekijöitä. On taulukoitava uusia asioita. Ja niitä taulukoidaan haulikolla ampuen, usein pyssy vain on peräisin samasta pajasta (Almond ja Verba; Michigan) kuin aiemminkin. Tutkijat eivät problematisoi puolueiden valinnassa tapahtuvia muutoksia esim. sidoksen laadun osalta, kognitiivisten tai esteettisten kriteerien tutkiminen ei onnistu kömpelöin asennekysymyksiin. – Tulisi tutkia tapahtumia ja poliittista toimintaa ja niitä konstituivia tekijöitä.

Siirtymä asia- ja ehdokaskeskeiseen äänestämiseen (intressipohjaisen lisäksi) on todettu jo moneen kertaan aiemminkin, nyt tutkijat tuovat sen esille ikään kuin uutuutena. Ei kuitenkaan tarkemmin eritellä, mitä asioihin tai henkilöihin keskittyvä poliittinen toiminta merkitsee, eikä järjestelmätason toimintaperiaatteita. Miten esim. suomalainen henkilökeskeinen vaalijärjestelmä suosii satunnaisia markkinahahmoja ja erottaa sen esim. ruotsalaisesta poliittisesta kulttuurista (ehkä siksi poliittiset toimittajatkkin joudutaan siellä valitsemaan ammattitaidon perusteella). Uutuudeksi esitetty 'poliittikkakriittinen' asenne-lottuvuus (160) on ehkä uutta vaalitutkijalle.

»Tutkimus sisältää huomattavan vähän sellaisia johtopäätöksiä, jotka 'avartaisivat suomalaisen kansanvallan tuntemusta'.» Tätä voi pitää luotettavana kuvauksena teoksen annista.

Muistelen lukeneeni peruskartoituslupauksen jo aiemmista vaalitutkimuksista. Vai onko niin, ettei suomalaisissa suurprojekteissa ole luvattu mitään vastaavaa aiemmin? Teoriaa ei datasta ole

ilmaantunut. Entä kun tutkijat nyt aloittivat uuden kartoittamisen aikakauden tuomalla uusia kysymyksiä, eikö tällöin taas kerran siirretä »teorian kehittämistä» tulevaisuuteen, jolloin vertautuvaa raakadataa on riittävästi ja kyllin pitkältä ajalta.

Kuulin vastaavan puolustuspuheen myös Jörger Westerstählilta, joka herkesi kesken haastatteluni kehuun vaalitutkimuksen tuloksia. Näkökulmana hänellä oli, että on hyvä, että edes jotain on saatu aikaiseksi. Nyt voidaan tuottaa lukusarjoja, jotka todella osoittavat äänestyspäätöksen siirtyneen vuosikymmenten mittaan yhä lähemmäs vaaleja. – Tarkoitukseni ei ole valittaa teorian ilmaantumattomuutta, välittömästi empiriasta, vaan todeta, että teorian tuottamiseen asetettu toivo päästä puhumaan politiikasta, jäsentämään poliittisen käyttäytymisen ja äänestyskäyttäytymisen merkitystä jää tavoiteltua reittiä pitkin turhaksi. Olisi koukattava toisille poluille.

Entä, miten tutkijat voivat puolustaa kartoitettavaa otetta politiikan tutkimuksena. Tutkimuksen tulisi joka tapauksessa kehittää itseään ja arvioida mitä voisi tehdä perustoja myöten toisin, onko ehkä tutkittava kokonaan uusia asioita ja onko vielä perusteita jatkaa samalla tavalla. Näin menetellään monissa tieteissä. Keksityt asiat siirtyvät yritysten käyttöön. Kun kemikaalin valmistustapa on keksitty sitä alkaa käyttää AGA tai Kemira. Ehkä Tilastokeskus voisi ottaa vaalitutkimuksen kansallisen ja pitkiä aikasarjoja tuottavan tilastoinnin pysyvään ohjelmaansa ja yksityiset firmat hoitaa puolueiden kohderyhmien markkinointitutkimukset. Vaalitutkijoille jäisi tilaa uudistua.

Ehkä Johanna Jääsaaren tapa kvantifioida tutkimuksen tuloksellisuus kiloissa on herättänyt suuttumusta. Eikä aiheetta, kommentin olisi voinut jättää pois, myös maininnan sivumäärästä, joka on aiheeton. Samoin luonnehdinta tiilikiveksi. Teos ei kestä muurilaastia, vaikka kannet ovat kovat.

Jääsaaren epäily teoksen soveltuvuudesta tenttikirjaksi ei ole aiheeton. Voidaan toki pitää yllä sellaista opiskelukulttuuria, johon teos soveltuu. Arvostelussaan hän toteaa myönteiseen sävyyn, että teoksesta olisi voinut kirjoittaa joukon tiiviitä artikkeleita. Ne olisivat palvelleet paremmin vaalitutkimusta. Tästä tuskin voi olla eri mieltä. Vastineenkin kirjoittajat myöntävät, että he olisivat kirjoittaneet joitakin asioita toisella tavalla.

Jääsaari suhtautuu käsittääkseni neutraalisti tutkimuksen kirjoitustapaan sanoessaan, että »sinänsä käytännölliset tiivistelmät» eivät riitä liittämään käyttökelpoista aineistoa laajempiin yhteyksiin (luvun 7 tiivistelmä taas on mielestäni huonompi kuin teksti). Jos tulkintoja ei vaivauduta rakentamaan olisi käsikirjaratkaisu ollut kokonaisuudessaan parempi. Myös huomautus, että lukija toivoisi säästyvän »peräkammarihumorilta» soveltuu kommentoimaan teoksen tyyliä.

Kliseet vaivaavat »marx-weber»-asennemuutokseksi nimetyin ilmiön esittelystä (luku 7). Vasemmistoliitto on ilman muuta katoava puolue, vaikka sen kannattajiksi ilmoittautuvien mediaaani-ikä on taulukon mukaan pysynyt alle puolueiden keskimäärän. Syynä on marx-weber syndrooma. Vasemmiston sisällä nuorimmat kannattajat siirtyvät luokkakantaisesta äänestämisestä statuspohjaiseen. Ovatko vasemmistopuolueet sitten ohjelmiltaan tai toiminnaltaan luokkapuolueita? Tätä ennuste edellyttää, vaikka tutkittavana eivät olekaan puolueet. Ehkä nuorten kokemusmaailmassa tärkeä työttömyys-työllisyys-ulottuvuus, joka ei latautunut luokkamuuttujaksi tulkittuun faktoriin, on tulkittavissa toiseksi luokkafaktoriksi, ja sekin luokitaa kansalaisryhmiä.

Siis on faktorien tulkintaa koskeva kysymys painottavatko nuoret luokkaulottuvuutta. Luvun 7 päätelmää olisikin uudessa tulkinnassa muutettava, samoin luvun poliittisia kannanottoja. Joka tapauksessa luokan käsite on pyörytyksessä. Luvuissa 7 ja 8 luokalla tarkoitetaan ehkä eri asiaa, oma luokkasamastuminen ja yhteiskunnasta erotettavat luokat saattavat tuoda haastateltavalle mieleen erilaiset luokkakäsitteet. Tutkijan ei niitä tarvitse liittää toisiinsa, koska kyse on erillisestä operationalisoinnista. Tutkija puhuu vain 'havaintokielessä'. Ehkä päätelmä nuorten luokkasamastumisen vähentymisestä tarkoittaa luvussa 7 eri asiaa kuin luvussa 8. Entä johtopäätöksissä, kumman luvun mukaan teoksen loppupuolen luvuissa puhutaan nuorista ja luokista, vastaus on, yhdistetään kummastakin yhteensopivat puolet.

Vaikka vastineen kirjoittajat kehottavat meitä iloitsemaan teoksesta ei lukija ilahdu tekstistä, joka vain toistaa taulokoista näkyviä lukuja ja jättää lukijan harhailemaan sanojen (numeroiden) joukkoon. »Faktoroidun raakadatan», mistä se sitten kertoo, ei tarvitse ilahduttaa, mutta tul-

kintojen tulisi. Taulukoiden uloskirjoittaminen aliarvioi lukijoita. Esitetään irrallisia (tai ainakin irrallisiksi jätettyjä) viitteitä ulkomaisiin artikkeleihin. Teoksen lopussa tosin tiivistetään kuvaa, mutta perustelujen hajanaisuutta ja asetelmien vinoutta tiivistys ja kytkentä aiempaan vaalitutkimukseen ei poista, mistä kappaleesta sanojen merkitykset tulisi lukea? Kytkentä tekijöiden aiempaan omaan työhön on kirjoitettu selkeästi s. 511–512. Mutta kirjoitustyylin arvostelu kokonaisuudessaan ei ole aiheetonta, se viittaa epäselvyyteen asioissa, ei lauseiden kielioppiin.

Jääsaaren tarkastelemat esimerkit ('sosiaalinen moraali' -muuttuja) osoittavat hyvin, miten vähän tutkijat ovat tutkimuksensa kuluessa perehtyneet käyttämiensä kategorioiden asemaan tutkitavassa yhteisössä. Hänen esimerkkinsä on niin vahva, että jollain tavalla vankkumattomimmankin vaalitutkijan tulisi vastata. Kun tutkija ei valitse jotain aineistoa, vaan tuottaa itse aineiston, jonka sanoo sitten esittävän kansalaisten mielipiteitä, ainakin kartoittavan niitä, olisi erityisen tarkasti arvioitava sanojen merkityksiä. Mitä vastaajan voidaan arvella ilmaisevan ottamalla kantaa hänelle esitettyihin kysymyksiin? Toimitaanko samoilla asenneulottuvuuksilla? Monimutkaisuus: Onko vastaajajoukko edes periaatteessa voinut todella asennoitua toiminnassaan sellaisilla ulottuvuuksilla, joita kysyjät käyttävät?

Poliittista käyttäytymistä selittäväksi asetetuista perusmuuttujista toinen eli kognitiivinen mobilisaatio perustuu arveluttavalle tavalle koota yhdistetty muuttuja ja pitää sitä jonkin 'asian' operationalisointina. »Tässä aineistossa tiedollista mobilisaatiota mitattiin koulutuksella ja poliittisella keskustelulla...» (175) Näin saadaan esille »kognitiivisesti poliittikkaan osallistuvat» (termi s. 174). Miten koulutusaste ja alttius keskusteluun kuvaavat kognitiivista osallistumista politiikkaan, saati kognitiivista poliittista toimintaa? Tekijät eivät vaivaudu perustelevaan, Inglehartin maininta riittää. Tuloksena kognitiomuuttuja, joka saa myönteisen latauksen joka insinööristä. Oletetaan: Insinööri mobilisoiuu politiikkaan aina kognitiivisesti. Oletetaan myös: Runsaasti keskusteleva on aina kognitiivinen, vaikka keskustelu olisi emotionaalista ennakkoluulojen purkua, siis affektiivista mobilisoitumista, joka erotetaan s. 176 kognitiivisesta. Mitä erityistä käsitteellä »kognitiivinen» tutkijat tuovat kuvaukseen kansalaisen tavasta osallistua politiikkaan?

Koulutausta ja 'puhutteko usein politiikasta' on kysytty aiemminkin?

Pitäytyminen kognition ja luokan käsitteiden sattumalta operationalisoituviin ja arkikielisiin ratkaisuihin, vailla erittelyä termien käytöstä muissa tieteissä, tuottaa tyhjiä tuloksia. Miten ne voi politiikankaan tutkija tajuta? Nähdä tekstin, lukea sen, antaa mennä, kuten iltalehdet ja »pe-sukoneen Valkoinen kohina», mutta käsittämättä sitä jonkin asian tutkimukseksi. Jääsaari käsitteäkseni valitsi esimerkin, joka on jotenkin mielletävissä erheeksi, sen sijaan, että olisi tarttunut teoksen »epä-älyllisiin» puoliin.

Jääsaari hivenen liioittelee sanoessaan, että »... tulokset eivät juuri vakuuta eivätkä puhuttele.» Kyllä ne vakuuttavat joistain asioista, joista jo aiemmin on vakuututtu, esim. juuri kannatuksen aiempaa suurempi ailahtelevuus kampanjan loppuun asti. Tämä toisto tietenkin kuuluu tietesiin, mutta myös uudistaminen tutkimuksen perusteita harkiten. Teoksessa ei kuitenkaan tutkita perusteellisemmin, mitä ailahtelu merkitsee, onko se tärkeä asia poliittisessa kulttuurissa tai mitä se merkitsee välillisen demokratian kannalta, tutkitaanko jotain asiaa vai lukuja? – Toiseksi, teos puhuttelee varmasti joitakin poliittisia toimittajia.

Jääsaaren arvostelu kohdistuu teoksen lisäksi myös koko vaalitutkimukseen. Yleistä tutkimussuunnan kritiikkiä ei aina voi kohdistaa yksittäiseen teokseen, joka saattaa olla ansioituneempi kuin suunnan keskivertoteokset (esim. Lane, *Political Life* 1962).

»Tutkimustulosten yksityiskohtaista erittelyä ja kommentointia tärkeämpää on kuitenkin mielestäni kysyä, mikä on tämän tyyppisen tutkimustoiminnan merkitys politiikan tutkimuksen kehitymiselle ylipäätään. Kysymys on ajankohtainen, sillä nykyinen tiedepoliittinen suuntaus tähtää myös yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen järjestämiseen suurten, mielellään 'kansainvälisten' projektien ympärille. Tulosvastuu tulee käytännössä viemään kohti entistä tiukempaa johtajavaltaisuutta, entistä jäykempiä hierarkioita, entistä yksipuolisempaa tutkimustyöhön rekrytointia.» (Jääsaari, *Politiikka* 2/94.)

Tutkimusprojektit tietenkin sitovat joukon tutkijoita ja tutkimusresursseja oman suuntansa mukaisesti. Tässä vaalitutkimus on ollut erikoisessa asemassa, sillä suuret projektit on rahoittanut opetusministeriö, tilastokeskus tai eduskun-

ta. Raha ei ole ollut pois muusta akateemisesta rahanjaosta. Mutta vaalitutkijat voivat, korostaen yleistä yhteiskunnallista merkittävyyttään, so. työn näkyvyyttä uutisissa, saada rahoituksensa turvattua kilpailematta minkään tutkimushankkeen kanssa ja perustelematta hanketta tutkimuksellisin kriteerein. Tämä on ongelma kaikessa ns. ulkopuolisessa rahoituksessa.

Rahoitusturvan takia tutkimuksen ei tarvitse arvioida perusteitaan. Mutta tällaista tutkimusta ei voi teillata tieteenalan ulkopuoliseksi, sillä löytyy laitoksia, joilla painotetaan juuri vaalitutkimusta. Suomalaista valtio-oppia on kytketty suurin hankkein näihin laitoksiin. Tutkijakoulutuksen painopiste on ollut kvantitatiivisessa koulutuksessa, koska näin on riittävästi työvoimaa organisoitavissa. Koulutuksen ei arvioida menevän missään tapauksessa hukkaan, koska kvantitatiivisuutta käytetään tieteellisyyden takeena, työ ei voi olla epätieteellinen, jos se kvantifioi modernein menetelmin. Oli projektia tai ei, valmius tuottaa vaalitutkimusta turvataan, arvioimatta tieteenalan monia muita tutkimusmahdollisuuksia. Jääsaari ei liioittele sanoessaan vaalitutkijoiden turvaavan oman tieteellisen jälkikasvunsa.

Vaalitutkimuksen miesvaltaisuuden näkyminen arvosteltavasta teoksesta on neutraali havainto. Myös naispuolisten vaalitutkijoiden puuttuminen, tai että keskeisiksi nimettävien joukko on miehinen, asettaa aiheesta kysymyksen rekrytointikriteerien ahtaudesta. Toisaalta Jääsaari itse on vastaesimerkki.

Jääsaari on säästännyt arvostelunsa loppuun kovimman lausunnon teosta kohtaan. Se on tiivistelmä arvostelusta. Loukkaavinta ehkä on kysymys järjestä. Ehkä vaalitutkijaa tulisi puhutella toisin, reaktiokielellä. (Vastineessa epä-älylliseksi kirjoitukseksi leimaaminen pyrkii kääntämään lauseen ja sanomaan, että on järkeä...)

»Mitä järkeä on vuosi vuodelta tuhlata akateemisen tutkimuksen voimavaroja työlääseen, aikaavievään ja kalliiseen äänestyskäyttäytymis- ja vaalikampanjaseurantaan kun kuitenkin joudutaan päättämään toteamukseen poliittisen kulttuurin alituisesta muutostilasta.» (Jääsaari)

»Poliittinen käyttäytyminen on alituisessa muutostilassa. Siksi vankkaa valtio-opillista vaalitutkimusta on tehtävä jatkuvasti.» (Wiberg ym.)

Jääsaaren toteamusta täydentämään olen esittänyt, että vaalitutkijat tekevät peruskartoitusta uusin karttapohjin, ja hankkivat näin itselleen luvan aloittaa taas kerran peruskartoitus alusta ja ylipäättään sitoa tiedeihanne kartoittavaksi. Toki äänestyskäyttäytymistä samalla selitetään. Mutta kun selittämisestä ei sen enempää puhuta, ei tarvitse eksplikoida millaisia väittämiä tutkimus esittää.

Vaikka Jääsaaren väitteet näyttävät yleensä pitävän paikkansa, huomautettavaakin löytyy. Kilomitan käyttö on asiatonta kuluttajavalistus-

ta. Teosta ei osteta tiiliskiveksi. Teos toki puhuttelee joitakin. Teoksessa on lisäksi yritystä uudistaa joitakin aineistoa konstruoivan 'havaintokielen' puutteita, mutta oikeutetusti Jääsaari viittaa teutoniseen vimmaan kartoittaa kaikki liikkuva, ja tuohon kaikkeuteen sitten hukkuu sanottavakin.

Lopuksi: Yli raja-aitojen on siedettävä kohtuullisen kovaa kritiikkiä ja viime kädessä arvioitava itse osuuko se mitenkään oman tutkimuksen perusteisiin.